

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

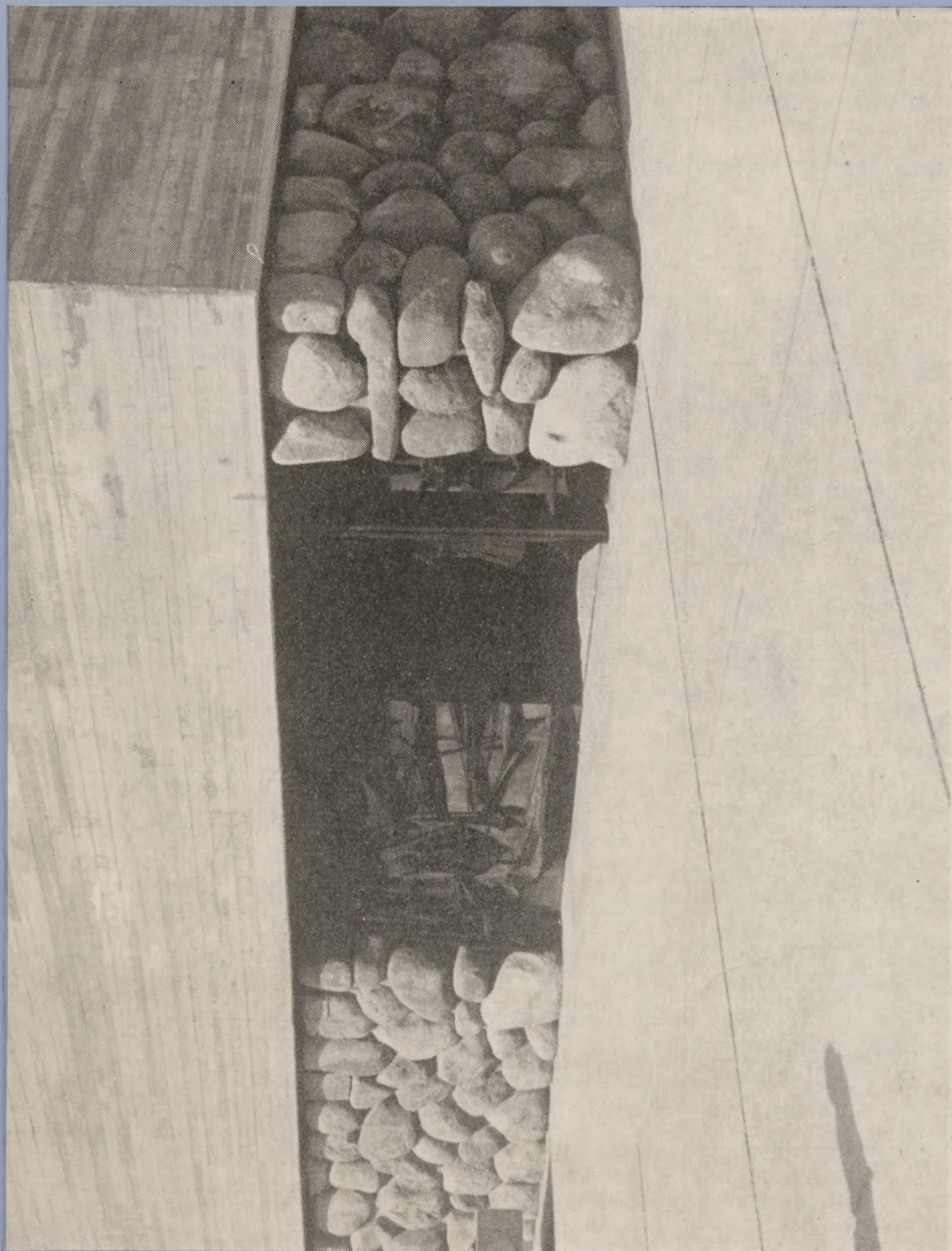
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mindehallen for de 6 millioner jøder, der blev ofre for naziterroren, ligger på Remembrance bjerget i Jerusalem, ikke langt fra universitetet.

AXEL HELMER A/S
KONGELIG HOFLEVERANDØR
SØNDERBORG

J. N. MAILAND A/S
VINHANDEL
SØNDERBORG

CHRISTIAN SCHMIDT
VED COLOSSEUM
SØNDERBORG

NETZLER EFTF. A/S
SØNDERBORG

SØNDERBORG
ANDELS-SVINESLAGTERI

LOUIS PETERSEN
Rør- og Sanitetsforretning A/S
SØNDERBORG

FODTØJSMAGASINET
ANKER HOLST
SØNDERBORG

J. H. KOCK A/S
SØNDERBORG

SVEND RASMUSSEN
PERLEGADE 22 - SØNDERBORG

SØNDERBORG
FORNIKLINGSANSTALT

H. C. JACOBSEN
FARVE og TAPET
JERNBANEG. 8 - SØNDERBORG

ANDERS MORTENSEN
ELEKTRO OG
RADIO-INSTALLATØR
NØRREGADE 24
HADERSLEV

TH. LAWÆTZ
SPECIALFORR. I FOTO & KINO
NØRREPORT 14 - AABENRAA

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været biddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Ejderkasernen, Rendsborg, Vesttyskland.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. TAga 328.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18, Aarhus C.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffs-lunds allé 80, Charlottenlund.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpfond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).

Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30)

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

	Side
Oktoberdagene er ikke glemt	163
Ven af fangerne	166
Sådan døde danske mænd også ..	169
I fakkelskær gennem København ..	171
Gestapofangerne	173
Dagbogsblade	173
Film om »De fem år«	179

Oktoberdagene er ikke glemt

Israelernes skønneste oplevelser er selv i dag danskernes indsats i 1943. - Dagene mindet på gribende måde på Jerusalems universitet i anledning af 20-året.

Den store SAS DC - 7C - kørte frem på banerne i Kastrup lufthavn i en sen aftentime den 1. oktober, og ind steg en gruppe på 88 danskere, der i 16 dage ønskede at se og opleve det nye Israel — og indånde atmosfæren af det gamle.

Blandt deltagerne var „Pigtråd“s redaktør, og i de kommende numre berettes om 16 begivenhedsrige dage i et land, der gennem århundreder har været i verdens centrum — og også er det i dag.

Rejsen gjaldt 7200 km ad luftvejen og 2500 km i biler ad Israels asfalterede veje, i mange tilfælde helt eller delvis ad samme ruter, som Israels folk selv vandrede ind, eller romernes strategisk vigtige veje, der i dag markeres af fæstninger, milesten o. lign.

De 10.000 km betød anstrengende dage, og da der samtidig satte en varmebølge ind, var dagene en helt ny fornemmelse for danskere, der kendte til regn og slud og længtes efter sol og tørvejr, og nu mødte en befolkning, hvis højeste ønske netop var regn og kølighed.

Det var fristende at lade beretningen være en skildring, der fulgte rejsen dag for dag, men der startes nu alligevel omtrent midt i, da denne dags begivenheder har en særlig interesse for „Pigtråd“s læsere.

Mandag den 7. oktober var der nemlig arrangeret et stort minde-stævne i Jerusalem.

Man ønskede i universitetets smukkeste auditorium at mindes oktoberdagene 1943, da 6.000 jøder bragtes i sikkerhed i Sverige.

Side om side hang Dannebrog og

det israelske flag med Davids-stjernen og midt imellem en kæmpeudgave af kong Christilan den Tiendes billede. Foran tribunen var der et væld af roser i rødt og nelliker i hvidt.

Kirkeminister Bodil Koch planter uden for martyrerens mindehal i Jerusalem et træ for at hædre en verden, som var og ikke er mere. I baggrunden ses fra højre direktør Sven Seehusen og frue og derefter David Melchior, Jerusalem, en søn af overrabineren i København.

Studentersangkoret fra København synger på Jerusalems Universitet den israelske nationalsang. På podiet ses fra højre professor A. Tartakower, professorinde Ege og professor Richard Ege, København. Fra venstre højesteretsdommer Chaim Cohen og kirkeminister Bodil Koch. I baggrunden det danske og israelske flag med et stort billede af Kong Chr. X i midten.

500 glade mennesker

Det er glade mennesker, der samles her. Der er en livlig passiarene. Skolebestyrer H. Pihler fra den jødiske skole i København bestormes næsten af herboende jøder. Det er gamle elever, der er taget herved for at være med til at bygge den nye jødiske stat op.

Mange af dem gør tjeneste i skolerne, mange i selve Jerusalem, men ellers rundt omkring i Israel.

Mange af mødedeltagerne har små kalotter på hovedet. Det er ifølge den jødiske regel, at man betræder et helligt sted med tildækket hoved. En ældre jødisk herre har endog sin stråhat på.

Studenterkoret fra København indledte med den israelske og den danske nationalsang. Det klang smukt i det store auditorium. Den israelske pianistinde Rachel Antman ledsagede på flyglet og bifaldet var hjerteligt.

Mr. Isaac Perry læste af Davids salme 118 på hebræisk og David Melchior på dansk. De var begge ganske unge, og at slutte af reaktionen

blandt de ca. 500 lagde man først og fremmest noget nationalt i denne bibeloplæsning. Men ellers er der i denne salme stærke religiøse tanker, som f. eks.: „I trængslen kaldte jeg på Herren. Herren bønhørte mig i det fri“. Det fri udlægges nok i dag som: På Sundet.

Højesteretsdommer Chaim Cohen, der er formand for Israelsk-Dansk Selskab i Jerusalem, talte og sagde bl. a., at man i Jerusalem var glade og lykkelige for at have gæster fra Danmark. Man vidste, at der blandt gæsterne var mange undergrundsfolk, der havde gjort en indsats i kampen i Danmark. Nogle af dem endte med som nazisternes tak for indsatsen at få et ophold i tyske k-z-lejre. Vi ved også, at der blandt gæsterne er læger, der hjalp ved at give de flygtende indsprøjtninger til beroligelse af de oprørte nerver, så flugten ikke oversteg den nervebelastning, det var muligt at bære.

De på den anden side af Sundet

De på den anden side af Sundet viste menneskelig forståelse ved at modtage flygtningene.

Vi vil gerne i dag bringe det danske folk en hjertelig tak.

Den danske ambassadør i Israel, P. D. Steenberger, lagde megen vægt på, at intolerance aldrig måtte få indpas i Danmark. Respekten for humanitet måtte altid være i højsædet. Vi ønsker at bringe venskab mellem Israel og Danmark.

Kirkeministeren: Et enigt folk protesterede — og hjalp

Kirkeminister Bodil Koch blev hilst meget hjertelig velkommen, også fordi hun havde trodsset den lange rejse og havde efterkommet indbydelsen til at tale på Jerusalems universitet.

Bodil Koch var synligt bevæget over at tale her i Davids-staden, og til trods for, at kirkeministeren jo er en meget rutineret taler, kunne de, der sad nærmest, ikke undgå at iagttage, at hænderne, der holdt manuskriptet, rystede meget.

Kirkeministeren omtalte ordren, der kom fra Berlin om, at jøderne i Danmark skulle fjernes fra dansk administration. Hun omtalte befrielsesaktionerne og biskoppernes protest, der blev oplæst i alle danske kirker.

Det var et enigt og samlet Danmark, der protesterede, sagde ministeren, og da hun sluttede med at bringe en hilsen til „det meget gamle og det meget unge land med en befolkning, der kendte til at kæmpe og aldrig blive træt, brød et spontant bifald taleren i møde.

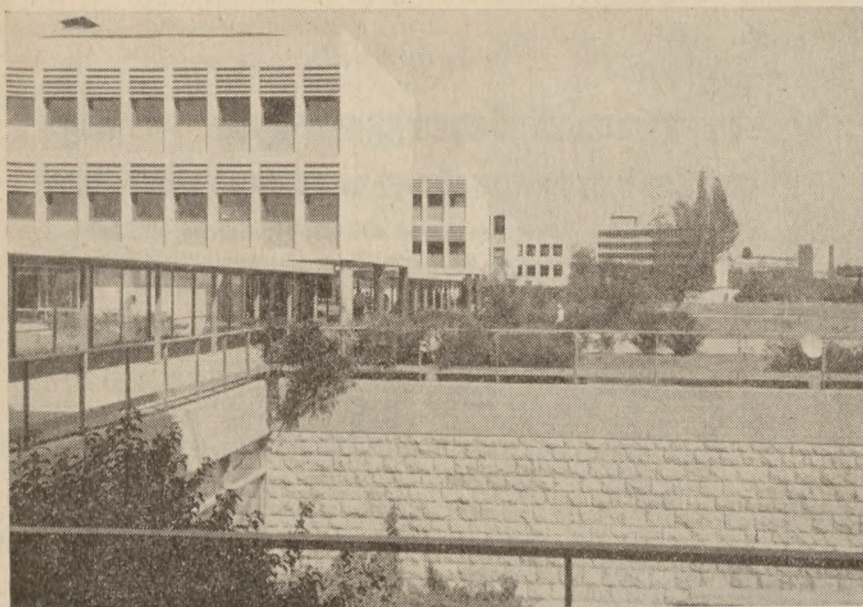
Ikke blot tale om, men også praktisere tolerance

Professor A. Tartokower fra World Jewish Congress berettede om verdenskongressens besøg i Danmark. Kongresdeltagerne blev modtaget af Københavns borgmester, der viste dem det sted, hvor Forahen fra synagogen var skjult en tid, så den efter befrielsen atter kunne bringes tilbage til synagogen.

Danskerne talte ikke blot om tolerance, de praktiserede den.

Han sluttede med ordene: „Gud velsigne Danmark!

Professor Richard Ege, formanden for Dansk-Israelsk Selskab, blev hjerteligt introduceret af højesteretsdom-

Universitetet i Jerusalem er vel nok et af de mest moderne i verden. Fem laboratoriebygninger er allerede færdige, men der bygges stadig. Mange udenlandske fonds er virksomme for at gennemføre dette arbejde.

mer Cohen, der sagde om Ege, at han havde været en vejviser for mange, en forgrundsfigur i modstandskampen.

Professor Ege indledte med at omtale vort hjælpearbejde i oktoberdagene. Vi var amatører, sagde han. Vi vidste ikke, hvordan man skjuler folk, og hvordan man sejler dem over, selv når det er gjort ulovligt af besættelsesmagten, men vi havde den store fordel i vort arbejde, at vi havde det svenske folk forude.

Efter 43 blev modstandsbevægelsen et flertal

Før 43 var vi som modstandsfolk et lille mindretal, men efter 43 skete der en voldsom rekruttering, og de mange nye holdt ud, til vi oplevede 4.—5. maj 1945.

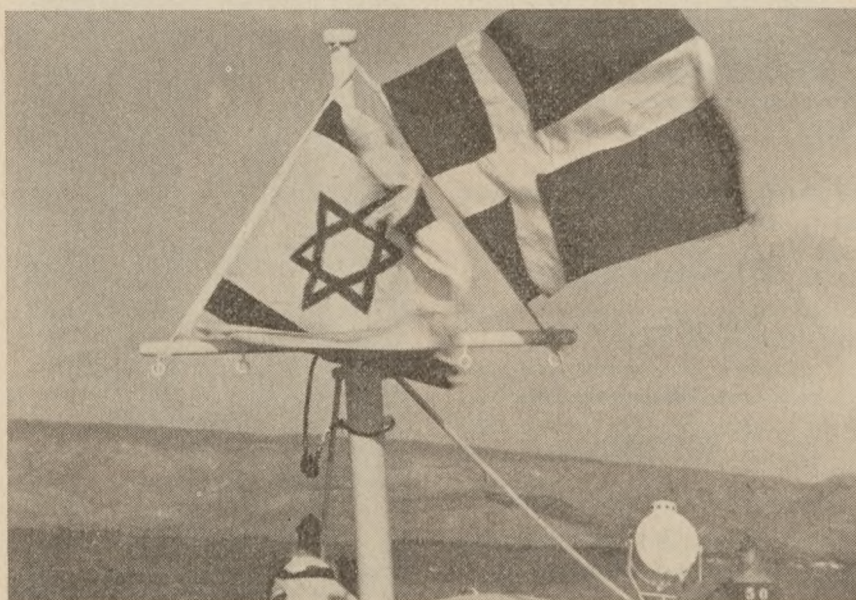
Hvad vi gjorde i oktober, var vi nødt til at gøre, for vi ville ikke have kunnet set hinanden i øjnene, om vi havde svigtet, og vi kunne heller ikke have set jer i øjnene.

Vor modstandskamp var også forudsætningen for vor godkendelse som allieret nation.

Det højtidelige samvær i de smukke rammer blev afsluttet af de danske studentersangere.

Det danske og israelske flag vajede ofte side om side.

Universitetet i Jerusalem er supermoderne i hele sit anlæg og i sin byggestil. Her studerer 9000 israeler, sammen med 500 fra u-landene.

Det danske og det israelske flag vajede side om side på skibet, der sejlede os over Galilæi sø. Men også hoteller og skoler brugte begge flag under danskernes besøg.

For den besøgende at se er de 5 laboratorier færdige, men det betyder ikke, at universitetet er færdigt. Der bygges hele tiden, også kollegiebygninger, og mange udenlandske fonds har støttet og støtter byggearbejderne.

Et enestående frihedsmuseum

Vi samles henne i frihedsmuseet ikke langt fra universitetet. Egentlig er det et navn, jeg giver det, for her vil man snarere kalde det heltenes og martyrernes mindehal.

Uden for plantes tre træer, Bodil Koch plantede det ene. Man vil hædre en verden, som var og ikke er mere.

Det er på linje med hele bygningskomplekssets prædiken. Man vil ære de 6 millioner jøder, der blev ofret under naziterrorren.

I den store starthal hænger på smuk måde portrætter af særlig kendte jøder, der selv blev ofre for udryddelserne. I de øvrige haller ser man optagelser fra den berygtede krystalnat, da 170 synagoger i Tyskland blev ødelagt. Man rystes over transporter af mennesker i åbne jernbanevogne, forsynet med fragtbreve med oplysning om start- og slutsted og vognladningernes indhold.

Danmark på udstillingen

I en særlig glasmontre er udstillet materiale om oktober 43, man ser Hendils kort over sejrtruer, bogen „De fem lange år“ o. s. v. En forside af et nummer af Kamptegnet er bredt ud.

Til slut kommer som en voldsom effekt billeder fra en måneds kamp om Warszawa, jøder i partisangrupper i Polen og den jødiske brigade indenfor 8. armé.

I den særlige mindehal over de 6 millioner ofre er loftet formet som i et telt. I det ene hjørne lyser en evigt brændende flamme. Den får nu lov at flamme op, og røgen stiger op gennem en åbning i loftet.

Man mindes i ærefrygt de, der gav livet i Ghettoerne, de, der satte livet til i modstandskampen for frihed. Man ærer Kong Chr. X, det danske folk og den danske modstandsbevægelse — og tilslut fik danskerne udleveret et lille emblem med ordene, skrevet på hebraisk: Amalek, Kom ihu!

I sin udstrækning og i hele sit omfattende materiale er disse mindehaller nok enestående i verden. Arrangementet viser stor hensyntagen til det dokumentariske og det kunstneriske.

Mangfoldige billeder og dokumenter her stammer således fra nazisternes egne arkiver. Mange har samlet og samlet flittigt og dygtigt, og det er nok overflødig at tilføje, at det var tavse mennesker, der forlod halterne.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen
til de syge.

Mærkaterne fra Kammeraternes
Hjælpefond kan fås gennem kontoret,
St. Kannikestræde 10, K.
Giro 780.

Jydske portrætter (3)

Ven med fangerne — og modstandsbevægelsen

Åbenhjertig samtale med lederen af Krigshjælpskontoret i Århus,
guldmed Børge Rasmussens

Da arrestationerne efter 29. august 1943 tog yderligere fart, fik direktør Bernhard Kjær, Ceres-bryggerierne i Århus, den strålende ide, at man i tilknytning til Røde Kors skulle oprette et krigshjælpskontor i Århus,

Guldmed Børge Rasmussen, Aarhus, leder af Krigshjælpskontoret i Aarhus under besættelsen.

der skulle søge at hjælpe de arresterede og deres pårørende på enhver tænkelig måde. Tanken var, at et sådant kontor ikke behøvede at følge de internationale neutralitetsstatutter o. l. slet så strengt som Røde Kors selv.

Arbejdet lykkedes over al forventning og fik snart efterlignere i Ålborg, Horsens og andre jyske byer. Gennem Røde Kors havde man hidtil måttet indskrænke sig til at skaffe pakker ind til fangerne f. eks. til jul og i ny og næ opnå besøgstilladelse for slægtninge. Som krigen skærpedes, og man fik flere og flere nære kontakter inden for Gestapo i Århus og samtidig inden for modstandsbevægelsen, er det klart, at forbindelsen med Røde Kors måtte blive spinklere.

Det var ikke lidt, direktør Kjær og hans medarbejdere, af hvilke i første række må nævnes guldmed Børge Rasmussen og direktør Jørgen Vorbeck, begge Århus, fik mulighed for at udrette ofte med stor personlig risiko.

Farlig arrestation

Da direktør Kjær 31. maj 1944 blev arresteret og ført til København, blev modstandsbevægelsens ledelse i Jylland alvorligt bange.

Kjær vidste for meget. Det var en kendt sag i inderkredsen, at hans nerver var stærkt påvirket af det stadige pres, han i flere år havde arbejdet under, og at han den sidste tid havde holdt sig oppe ved mecodrin-tabletter. Nu var man nervøs for følgerne, hvis han gennem nogen tid skulle undvære sine stimulanser.

Guldmed Børge Rasmussen blev i hast sendt til København, hvor alt blev mobiliseret for at skaffe Kjær

på fri fod, inden det blev for sent. Det lykkedes. Kjær tilbragte kun een nat i fængslet, men til gengæld for løsladelsen forlangte tyskerne, at han ikke længer måtte have nogen tilknytning til Røde Kors og Krigshjælpskontoret.

Fra dette tidspunkt overtog Børge Rasmussen ledelsen af arbejdet. Hundreder af tidligere fanger, der kortere eller længere tid opholdt sig i arresten i Århus eller passerede byen med „himmelfarts-transporter“, mindes med taknemlighed den enestående hjælp, de modtog, ofte gennem guldsmed Rasmussens personlige indsats.

Vidunderlig gerning

Det har været en kilde til undren for mange, hvordan man bar sig ad med at opnå det, man udrettede i Århus. Derfor har Pigtråd bedt guldsmed Børge Rasmussen fortælle træk fra krigshjælpskontorets virksomhed.

— Det var en vidunderlig gerning at kunne bringe lysstrejf i mørket til dem, der var faldet i Gestapos hænder, eller til ulykkelige pårørende. Selv om det i mange tilfælde var umuligt at hjælpe en fange materielt, følte det hver gang som en sejr blot at opnå kontakt med vedkommende, så han vidste, at han ikke var glemt, fortæller Børge Rasmussen, da vi har taget plads i hans smukke, stille kontor bag den store forretning på strøget i Århus.

Der blev også lagt tunge byrder på mine og mine medarbejders skuldre, og alt for ofte faldt det i vor lod at måtte bringe en fortvivlet hustru, far eller mor det triste budskab, at alt var forbi for deres kære.

Således fik jeg en dag besøg af en dame, hvis mand og to sønner var i kz-lejr. Hun var synlig oplivet over at have modtaget et livstegn fra manden, desværre på tysk, hvad hun ikke kunne læse udover mandens navn. Det var strengt at forklare hende, at det var en meddelelse om, at mandens aske kunne fås udleveret formedelst en mindre sum.

En dag bad Rothenberg mig besøge en kvindelig fange, en kommune-lærerinde. Jeg standsede forbauset

En RAF-optagelse af angrebet på Gestapo-hovedkvarteret i Aarhus, hvor Børge Rasmussen daglig havde sin gang.

uden for cellen, hvorfra vi hørte et spædbarns klynken. Rothenberg var temmelig forlegen, da han forklarede, at fangen havde født i cellen, og at man ønskede, jeg skulle tage mig af barnet.

Jeg søgte at få moderen fri ved at true med indberetning til Røde Kors' hovedkvarter i Geneve, men tog barnet med mig mod løfte om, at dets moder skulle blive løsladt snarest. Den lille dreng blev anbragt på fødeklinikken i Østergade, og i nogle dage hentede vi modermælk fra fængslet.

Så ville jeg lægge pres på tyskerne og tog barnet med til arresten —

hvor jeg fandt, at moderen trods bestemte løfter samme morgen var sendt sydpå via Frøslev. Moderen var for belastet, erklærede Rothenberg. Nå, barnet klarede sig hos os, til vi efter krigen heldigvis kunne give ham tilbage til moderen. Jeg har i øvrigt netop fået brev med billedet af en skægget, ung student. Det er mit plejebarn fra 1944. Et sådant brev varmer.

Livsvigtige oplysninger

Om arbejdet i Århus, som det udviklede sig navnlig det sidste års tid af krigen, var helt i overensstemmelse med Røde Kors deklARATIONEN, er

vel tvivlsomt, fortsætter Børge Rasmussen med et stille smil. Men den daglige kontakt med ledende Gestapo-folk som den jyske chef Schwietzgebel, hans souschef Helmuth Rothenberg og kriminalinspektør Johannssen fra Flensborg og den mulighed for erhvervelsen af oplysnin-ger, besøgene i Gestapo-hovedkvarteret gav, var af alt for livsvigtig betydning for den danske modstandsbevægelse til ikke at blive udnyttet.

Det krævede balancekunst at finde grænsen for, hvad der medførte for stor risiko for indskrænkningen i hjælpen for fangerne, og hvad der kunne betyde fængsling, tortur og måske døden for nye flokke af modstandsfolk, om man undlod at lade en vigtig oplysning eller advarsel gå videre. Daglig vidste vi besked om nye arrestationer og om, hvad tyskerne selv mente om det materiale, de havde mod de pågældende.

Også Socialkontoret havde vi illegalt samarbejde med. I mange tilfælde ønskede man ikke at udsætte sig for tyske beskyldninger om at støtte modstandsbevægelsen, hvis man hjalp en familie, hvis overhoved f. eks. var gået under jorden. Det var jo ikke velhavende mennesker allesammen i modstandsarbejdet, tværtimod. Så fik Krigshjælpskontoret et praj og penge at formidle. Penge manglede vi i øvrigt ikke. Selv havde jeg intet med det økonomiske at gøre. Det gik gennem revisor Glytting, der opbevarede vore mest kompromiterende regnskaber i et af lodderne i sit bornholmerur. Man kunne vel gå ud fra, at tyskerne ved en razzia ikke ville bemærke, om uret gik knap så nøjagtigt, som det skulle.

Ekspllosion i Iommen

Samarbejdet, om man kan kalde det sådan, med tyskerne var ofte vanskeligt på mere end een måde. En dag blev jeg således alarmeret af guldsmed Eriksen, hvis bror var bragt på hospitalet. En sprængblyant var eksploderet i hans lomme, mens han gik i Mejlgade. Sammen undersøgte vi først hans logi for våben, og fulgtes derefter til hospitalet, hvor det danske politi ventede uden for operationsstuen. Det lykkedes os at få den sårede ud ad en bagdør.

Da jeg senere kom op til Schwietzgebel, var denne midt i en tordentale over det danske politi, der modarbejdede ham. Han var så rasende, at jeg ikke kunne få et ord indført. Dagen efter blev han klar over, at jeg havde andel i flugten. „Det prøvede jeg jo at forklare Dem i går“, svarede jeg roligt. „Jeg skaffede den såredes broder adgang til operationsstuen. Hvad der bagefter er sket, kender jeg intet til.“ Schwietzgebel, der var en mærkelig blanding af naivitet og snuhed, lod sig først overbevise om min „uskyld“, da vi havde tømt en hel flaske snaps sammen. Det var drøjt, føjer Børge Rasmussen til.

Tyndslidte nerver

En anden redningsaktion, tilrettelagt i alle detaljer, mislykkedes tolt.

— Vi havde en ambulance holdende parat til Leo Kæraa, der lå hårdt såret på Amtssygehuset. Læger og sygeplejersker var indforstået med, at de var blevet holdt op af revolvermænd. Men en halv time før det aftalte tidspunkt hentede tyskerne Kæraa ganske uventet. Jeg er overbevist om, at der har været en læk. Det var en stor skuffelse.

Samarbejdet med modstandsbevægelsen var nu heller ikke altid uden gnidninger. Der forlangtes somme tider mere, end vi kunne gå med til. Skylden må udelukkende lægges på nerverne hos lederne. Deres nerver var lige så tyndslidte som vore.

I sommeren 1944 stod modstandsbevægelsen i Jylland i fare for at blive helt trevlet op. En dag kom daværende oberst Callisen og bad mig medvirke til at få likvideret Schwietzgebel. Man vidste, at han jævnlig søgte behandling hos halspecialisten, dr. Paul Petersen, og kunne tænke sig at benytte en sådan lejlighed.

Jeg afslog pure, fortsætter Børge Rasmussen. Det ville næppe gavne nogen, hævdede jeg. Derimod ville konsekvenserne blive forfærdelige og uoverskuelige for de mennesker, der allerede sad arresteret. Der vil sikkert også blive taget gidsler og ske massehenrettelser som repressalier.

Skitse til London

I stedet foreslog jeg, at jeg, der kendte indretningen af Gestapos jyske hovedkvarter ud og ind, skulle tegne en skitse med beliggenheden af de forskellige kontorer, arkiver osv. Hvis man fik RAF til at bombe hele foretagendet, ville tyskernes materiale samtidig blive ødelagt.

Det var en god ide, mente obersten. Vanskeligheden lå i, at forbindelsen til London var uregelmæssig og somme tider langsom for brevpost. Og det hastede!

Også her kunne vi hjælpe. Gennem professor Cai Holten havde vi modtaget en engelsk flyver, Flower, der var blevet skudt ned ved Herning. Han sad nu skjult i kommandocentralen under rådhuset og skulle hurtigst muligt til England. Og sådan blev det. Han fik udførlige tegninger af bygningerne og min skitse med sig.

Resultatet fulgte 31. oktober, da RAF effektivt bremsede Gestapos virksomhed i Jylland ved at bombe kollegierne i Århus. Schwietzgebel, Rothenberg og mange af deres medarbejdere dræbtes, og hele arkivet blev ødelagt.

Tilfældigvis var jeg den dag blevet opholdt, ellers havde jeg været til møde hos Schwietzgebel. I stedet konstaterede jeg, at tyskerne udnyttede mig, som jeg dem. En dame havde netop været ved at betro sig til „Børge Rasmussen“ fra Røde Kors, da den første bombe faldt. Manden greb fat i hende, men et sekund efter var han død, og hun styrtede skrigende ud af bygningen. Hun havnede et lille stykke borte midt i et sølvbryllupsselskab, hvor hun blev ved at skrike: Børge Rasmussen er død!

„Vi har en Jens Pedersen“

— Til held bl. a. for pastor Sandbæk var det ikke tilfældet!

— Nej, pastor Sandbæk var i de dage min store bekymring. Det havde været meget svært at opnå besøgstilladelse for fru Sandbæk. Vi måtte faktisk finde et mindre våbenlager til tyskerne for at opnå indrømmelser. Umiddelbart efter bombardementet tog fru Sandbæk og jeg

til hospitalet, da jeg vidste, at Sandbæk på angrebstidspunktet skulle være i forhør.

— Nej, vi har ingen pastor Sandbæk, lød svaret på hospitalet, men vi har en Jens Pedersen, De godt kan tage med dem!

Jeg havde for alle eventualiteters skyld sørget for en pålidelig ambulance og kunne straks føre Sandbæk til mit hjem. Senere på dagen måtte vi flytte ham ud til kæmneren i Åbyhøj, hvor han var under lægetilsyn, til han kunne flyttes til Sverige.

Tyskerne troede, at Sandbæk var dræbt og bestyrkedes i troen, da fru Sandbæk i en annonce meddelte, at hendes mand var „gået bort“, hvad der ikke var helt forkert.

Selv da Sandbæk blev interviewet i svensk radio, troede tyskerne, at de havde ret.

Så en dag opfordrede en modstandsmand mig til at bringe en giftpille op til en mand, der var blevet arresteret, fordi han i fuldskab havde villet skaffe sig adgang til en restaurations med revolver i hånden. Jeg skulle for min egen skyld sørge for, at han tog pillen. Der måtte jeg trække grænsen. Da jeg fik at vide, at manden havde medvirket til at flytte pastor Sandbæk fra mit hjem, forstod jeg, at jeg måtte bort.

Ventede invasion på Djursland

Jeg rejste til Sverige, men heldigvis led Krigshjælpskontoret i Århus intet prestigetab hos tyskerne af den grund. Det lykkedes min efterfølger, Jørgen Vorbeck, at overbevise tyskerne om, at jeg var blevet fristet ved lejligheden til at hjælpe en såret mand bort, og at det ikke kunne være Krigshjælpskontorets ansvar. Først i april var jeg i øvrigt atter hjemme i Århus.

I danske kredse i Sverige var man overbevist om, at en invasion på Djursland ville blive krigens sidste fase, og Ebbe Munk ønskede i den anledning en mand, der kendte Gestapo og dets metoder, placeret i Århus. Det blev så mig.

Tyskerne var for resten lette at forhandle med på det tidspunkt. Jeg havde faktisk opnået bestemte løfter om, at alle fanger i Århus ville blive

Sådan døde danske mænd også

Et dokumentarfyldt svar til Per Ulrich, hvis billede af de henrettedes sidste timer nok kan trænge til et supplement

Hvordan døde de af vore folk, der blev henrettet af tyskerne?

Per Ulrich var i høj grad inde på spørgsmålet i sit radiospil „Det sker altid ved daggry“, som vi omtalte i sidste nummer af „Pigtråd“. Han skildrede i radiospillet — og bogen — hverdagen i en kz-lejr og samtaler og tanker blandt 10 mand umiddelbart før, de skal henrettes.

De ti mands tale — og deres kammeraters — var i høj grad blasfemisk. Han lader også nogle af kz-fangerne sige „hånlige“ bemærkninger om de folk, der allerede er henrettet.

I en samtale med os bagefter kommenterede Per Ulrich selv sine udtalelser med følgende bemærkninger: „Vi var blasfemiske. Vi talte blasfemisk. Selv om jeg eventuel i dag havde været en overbevist kristen, ville jeg ikke have drejet det sådan i min beretning nu, at vi var nogle rene englebasser. For vi var faktisk blasfemiske — især i vor tale“.

Konkrete eksempler

Per Ulrichs radiospil — og udtalelser til os bagefter — har medført en række protester, især fra pårørende til henrettede. Protesterne er nogenlunde enslydende. I stedet for at bringe dem vil vi kort og godt dykke ned i arkiverne og drage de sidste udtalelser fra de henrettede frem. Tænkte de kristeligt — eller var de blasfemiske? Vi har yderme-

sluppet ud i tilfælde af en invasion på Djursland, slutter Børge Rasmussen.

OLUF RIKHOF.

re valgt de syv af de otte henrettede, som Per Ulrich direkte nævner i sit stykke. Han taler om de nordjydske grupper, og et sted nævner han også „John“ — matematiklærer Svend Otto Nielsen. Lad os tage den sidstnævnte først. Nogle få minutter før „John“ blev ført til henrettelse i Ryvangen, skrev han et brev til sin kone og lille datter. Brevet er dateret den 28. april 1944 kl. 4,45. Brevet slutter:

„John“s sidste ord

„Måtte den Almægtige nu lade mig gå lige så roligt i døden, som Han har givet mig kraft til at bære disse smertefulde måneder. Jeg ønsker snarlig fred i verden, fred i jeres sind, fred og lykke for vort lille land, og i min sidste bøn vil jeg bede for jeres fremtid.

De kærligste hilsener og tanker.
Svend.“

Christian Ulrik Hansens sidste ord

Og så de andre. Blandt dem var Christian Ulrik Hansen. Var han blasfemisk? Han skriver i sit ubetinget sidste brev — skrevet før daggry den 23. juni 1944 til en veninde, Inge:

„Om få timer lyder en geværskud ud over det morgenstille land. Når den er døet hen, er der sat et punktum. Dette er mit sidste brev. Jeg dør roligt og i troen på det, jeg også har levet på.

Gud ske tak og lov, snart er tiden for mig og mine forbi. Så er det dig, Inge, der skal tage fat — kærligheden i al dens mildhed. I Hans hånd, som er Gud i gry og kvæld, er vi alle redskaber.

Jeg har en sidste bøn til dig — du veed, hvorfor jeg dør. Vil du fortælle

mine kære og venner — ikke mindst dem derhjemme — hvorfor jeg måtte gå denne vej. Lad dem forstå, at for mig var der ingen anden. „Jeg brød for min konge min lanse, som kroner med evige krans.“

Underligt, men for mig har døden aldrig været den kolde istaphånd, som den er for så mange — de fleste. Jeg har levet sammen med den længe, i det sidste døgn så intenst, at vi nu helt forstår hinanden. Den er ikke mere en fjende af livet. Den er blot livets fuldkommengørelse. Livet bliver helt i den — vi møder livet i den. Jeg vil så nødig være uærlig her i mit sidste brev, men det er faktisk således. Døden og livet giver hinanden mening og indhold. De er begge indledningskapitler til det nye liv. Vi er på rejse — fra vore kupevinduer stirrer vi forundret ud på landet, der glider os forbi. Inden vi ved af det, er vi inde i tunnelen. Vi kan ikke se, hvad der ligger forude — blot ane det, fordi det lever i os selv.“

Bøj knæ og bed

Christian Ulrik fortsætter: „Nu går jeg for sidste gang op på bjerget. Først ser jeg ud over det mindernes land, Gud i nåde gav mig i mit liv. Et skønt land med dal og bakker fagre — dér en kirke, dér et lille dansk bondehjem. Jeg ser Jer alle I store og I små, som vandred i Danmarks rosegård sammen med mig, som ville kæmpe sammen med mig i kærlighed og troskab. Så vender jeg blikket mod det land, som Gud havde bestemt, at jeg skulle se ind i: Fremtidens og fredens Danmark, som det ligger der i Guds vingers skygge. Den nye tid i det nye Danmark. Så begiver jeg mig ud på min allersidste rejse til landet, „hvor issen ej gråner, hvor fuglen ej dør, hvor lykken er skinnende klar, men ej skør.“

Men I, der skal vandre ind i landet — det nye Danmark — bøj knæ i solopgangen og bed til ham, som er i himlene, at han vil velsigne denne lille plet på jorden, at han vil velsigne korsets tegn i blodets flammen. —

Kaj Munk er gået — så mange andre er gået — nu er vi otte, der føl-

ges ad den samme vej — med det dybe ord fra Nazareth i mindet.

Gud i vold.

Christian.“

„Vi ved, hvor vi går hen“

Og derefter nogle af de øvrige nordjyders sidste breve i uddrag. Gik deres tanker ikke tydeligt i kristelig retning? Kroejer Marius Fill skrev i sit allersidste brev til sine nærmeste bl. a.:

„Nu er klokken slået 11 og snart 12. Og vi skal væk herfra. Vor herre kalder os hjem til sig, og vi får det godt alle hos ham, så godt som nu et menneske kan få. Vi er ved godt mod allesammen, for vi ved, at vi går hjem til den evige hvile og fred i Herrens arme. Og når I alle derhjemme holder sammen om vore hjem og arbejder for det, da mødes vi engang i Herrens hus, hvor der er fred og ingen krig. Indtil den tid må I stå sammen og arbejde for hjem og Danmarks sag“

Der vil komme sorgfulde dage for dig, elskede, med kamp og arbejde, men du må bære det i Herrens navn og stole på Ham. Han har hjulpet mig i de sidste dage, læg trygt din tillid til Ham, og Han vil hjælpe jer alle. Herren vil bevare Jer, Herren vil lyse fred over Jer og Herren vil alle dage være med Jer, I kære derhjemme. Amen i Herrens navn.

Jeres far og din mand, Marius“.

Beredt til at dø

Dybt ulykkelig, men stærkt gripende, skrev mekaniker Johan Kjær den 28. juni 1944 bl. a. følgende til sin kone og tre små drenge. Brevet er skrevet kort før kl. 4 om morgenen — umiddelbart før hans henrettelse:

„Far skal nu dø fra Jer. Det skal I ikke græde over. Jeg går bort med ære. Drenge, kan I nu være gode ved mor, altid“

Jeg får det sikkert godt, hvor jeg kommer hen. Lille Rigmor, jeg er beredt til at dø. Kun når mine tanker går til Jer derhjemme, ønsker jeg mig tilbage, men jeg har jo også kun gode minder. Jeg ved, at du vil leve for vore tre dejlige drenge, så de bliver mænd af den rette kaliber,

som ikke siger ja, når de mener nej, og omvendt.

Jeg har endnu tid tilovers til at skrive. Kl. 4 er alt forbi, giv nu drengene et stykke af mit arvegods, sådan at de kan sige, at dette har været „min fars“, og kys dem hver især fra mig og sig, at de skal være tapre. De må ikke græde. Du skal også være tapper, lille Rigmor Jeg kysser papiret i nederste højre hjørne. Det er mit sidste kys til dig, og endnu engang tak for alt, hvad du har skænket mig af lykkelige timer. Vort liv har været kort og dog så rigt — kæmp for alt, hvad du har kært, dø om så det gælder, da er livet ej så svært, døden ikke heller. Farvel, min kære. *Gud skærme og bevare jer mod alt ondt fra nu og til evig tid.*

Jeres far — og din Johan. Når du engang skal dø, så skal jeg stå og tage imod dig hinsides. Hils alle!“

„Herren er med os!“

Peder Sørensen skrev umiddelbart før sin henrettelse den samme morgen bl. a.:

„Endnu er der tid til et sidste ord: God nat, elskede børn — vær nu søde — Herren er med os. Kys, kys, kys. Peder“.

„Vi mødes — hinsides“

Peter Kristensen skrev den samme morgen følgende i sine sidste linjer — lige før henrettelsen:

„Så farvel, kære. Jeg synes selv, det er en fattig afsked, men det kan ikke være anderledes. Jeg ønsker Guds velsignelse over Jer og Jeres gerning. Farvel, til vi mødes engang hinsides. Endnu engang farvel, I kære, kære. Peter Kristensen“.

„Gud er med os“

Niels Fiil skrev den morgen, han blev henrettet bl. a. følgende til sine to søstre:

„Ja, så slår timen for os, og vi har set hinanden for sidste gang. Jeg er stolt af Jer begge to. I har været, som brave danske kvinder skal vise sig, og jeg ved, at dette vil I tage med oprejst hoved, for I ved, at vi

har gjort vor pligt mod vort land, og jeg er stolt over at kunne følge mine kammerater på den sidste rejse. Jeg ved, at Gud er med os, og Han har en mening med det, og jeg går trygt den vej, Han har vist mig . . .

Tusinder hilsener og kys til I to elskede piger fra jeres bror

Niels“.

„Der er et liv efter dette“

Møller Henning Andersen skrev bl. a. i sine sidste linjer til sin kone:

„Dette er den sidste hilsen, som du modtager fra mig på denne jord. Når du læser det, er jeg ikke mere blandt de levendes tal. Jeg takker dig meget for den tid, som jeg har levet sammen med dig. Det har været en god tid, og jeg håber at møde dig igen hos Gud i himlen. Nu må du være stærk — og ikke fortvivle. Vi dør ikke forgæves — stol på det.

Tak, Lillemor, Vi skal jo alle dø engang. Nu måtte jeg ikke leve længere ved din side her på jorden, men der er et liv efter det her, og så ses vi igen. Stol på det, min skat.

Et sidste farvel fra din mand.

På gensyn, Marie.

Henning“.

Vi har her nøjedes med at citere stærke mænds sidste ord. Det fremgår klart i alle disse tilfælde, at de døde i tro på Gud og i troen på et liv efter døden. Derfor var Per Ulrichs radiospil ikke helt rigtigt. Det var synd, at han kun havde een side af sagen med, hvilket han også indrømmede i den åbenhjertige samtale med os bagefter. Skal hele billedet være korrekt, må man derfor også have ovenstående med, for sådan døde danske mænd også. Det kan Per Ulrich — og mange med ham — læse om med udbytte, og mon ikke det er det stærkeste svar, han kan få?

Hans Fosmark.

PS. Citaterne fra de henrettedes sidste breve og tanker er hentet fra breve fra de pårørende, samt fra bøgerne: „Christian Ulrik Hansen“, „Hvidsten Gruppen“ og „Gå til modstand“. Vi var fristet til også at tage et par citater fra bogen „Kun“, men nøjedes altså med de folk og grupper, som Per Ulrich selv havde lagt op til.

En opfordring . . .

Det er hyggeligt at mødes med gamle kammerater fra besættelsestiden. Det kan være morsomt at drøfte gamle minder, og det kan være opbyggeligt endog at tale om forholdene i kz-lejrene, men er det virkeligt nok for folk, der i de svære tider aktivt gik ind i en kamp for demokratiet.

Mange har i de forløbne år fundet en værdig opgave i Kammeraternes Hjælpefond. Det har været, og det er en nødvendig og betydningsfuld opgave, som man selvfølgelig bør lægge alle kræfter i, men er også det nok? Vi lovede hinanden en nådesløs kamp mod diktaturet, dengang i form af nazismen, og en kamp for et frit demokratisk Danmark, men denne kamp må stadig fortsættes. Et demokrati er aldrig fuldent og aldrig færdig, men vi er stadig på vej.

Der findes en del fangeklubber i Danmark, der har taget hver sin opgave op, men kunne vi ikke alle som gamle fanger deltage i det oplysningsarbejde, som Gestapofangerne har taget op? Den 29. august i år startede vi med foredrag på 65 skoler i Storkøbenhavn, men det er kun en begyndelse. Det er vor pligt at sprede oplysning, som vi kan give, om besættelsestiden, oplysning om diktaturet, til alle unge, hvor mulighed byder sig.

I sidste måned har Gestapofangerne derfor yderligere haft foredragsholdere i Johannesskolens gymnasieforening i København og i International Student Center, hvor man begge steder har haft lejlighed til diskussion med de unge.

Vil du støtte dette arbejde, så meld dig ind i Landsforeningen Gestapofangerne ved at skrive til lektor Jørgen Barfod, Ved Fortunen 10 A, Lyngby.

J. H. B.

KRIGSVETERANER FRA 50 LANDE I FAKKELSKÆR GENNEM KØBENHAVN

4. maj i København set med norske øjne

I ti kæmpebusset drog krigsveteraner fra 50 forskellige lande byen rundt for at opleve, hvor skønt og værdigt københavnernes fejrede mindet om befrielsesdagen for 18 år siden, skriver det norske blad Krigsinvaliden.

Fra Christiansborg til Istedgade, fra kongeslot til arbejderhjem blev de hilst af brændende lys i alle vinduer; placeret som snorlige linier i samme højde, ordnet i elegante buer eller formet som luftige medaljoner og sitrende hjerter. I kongebolig og urtekrammerhus stod lysene side om side i bittesmå usynlige stager, og antikvitethandleren havde hentet sit kostbareste sølv og sine skønneste glas frem og placeret levende lys i dyrebare renaissancestager, i gamle venetianske kroner og i skøre franske kandelabre.

Men københavnernes nøjedes ikke med lys inden døre. Langs brede indkørselsalléer, over graciøse have-skulpturer og smukke blomster-rabatter på vårgønne plæner, kastede miniaturefakler i tusindvis deres gyldne varme skær, tegnede sig i små indsøer, hilste hverandre fra have til have og fra hus til hus, og fortalte om folks samhørighed i fælles minde om en aften, som for 18 år siden betegnede enden på fem års mareridt.

Så hvis landets gæster havde lyttet til kirkeklokkerne, som den morgen bar deres budskab over by og land, havde de måske fornemmet lidt af ånden i Mads Niensens dejlige frihedssang fra hin morgen for 18 år siden, da tyskerne startede tilbage-toget: „Det var en morgen som tusind andre, og ingen morgen i tusind år, da Danmark vågned' med klare øjne til lykketime og frimands kår“.

Men verdens veteraner fik ikke kun skønheden at se under køreturen gennem byen lørdag aften. De fik også historien om et lille folk, som tog kampen op mod en overmægtig fjen-

SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING

HADERSLEV

$\frac{1}{8}$ **SEVERIN SCHMIDT**

HADERSLEV

AKTIESELSKABET

VITFOSS

GRAASTEN

CARL C. BIEHL

BOGTRYKKERI PAPIRVARER
EN GROS
GRAASTEN

H. CHRISTIANSEN

STATSAUT. SKIBSMÆGLER
EGERNSUND - GRAASTEN

HOLGERS RENSERI

Slotsgade 11 - Graasten

PAUL CHRISTIANSEN & SØN A/S
HADERSLEV

BROAGER TRÆLASTHANDEL OG TRÆVAREFABRIK

AKTIESELSKAB

HADERSLEV BYS SPARE- OG LAANEKASSE

MICHELSSEN & JACOBI

HADERSLEV

TØNDER LANDMANDSBANK $\frac{1}{8}$

HANS HANSEN & CO. $\frac{1}{8}$

DAME- & HERREKONFEKTION
SØNDERBORG

SØNDERBORG BYS SPAREKASSE

PETERSEN & KNUDSEN

PADBORG

PADBORG DAMPVASKERI

UNION BANK $\frac{1}{8}$

FLENSBORG

GRAASTEN ANDELSSLAGTERI

de ved en indsats så dristig, at selveste Montgomery karakteriserede den som „second to none“. En kamp, som begyndte med, at en gruppe skoledrenge dannede en Churchill-klub, stjal tyske pistoler og revolvere og kappede telefon- og telegrafistledninger, måske til at begynde med for at skaffe sig morskab og spænding, men snart i den hensigt at gøre livet i Danmark så vanskeligt som muligt for tyskerne. Og fra denne klub spredte modstandsbevægelsen sig til de voksne, til alle dele af befolkningen, som modigt og kompromisløst kæmpede sin kamp, ikke mindst i Istedgade, hvor beboerne tændte bål og rejste barrikader i de kritiske strejkedage i 1944 og betalte for indsatsen med mange dræbte og sårede. Det viser, sagde guiden, at ganske almindelige mennesker også har deres at give, når det gælder kampen for frihed og retfærdighed, og at de ikke finder det menneskeværdigt bare at sætte sig ned og lade tingene ske, men at de skønner, at alle kan gøre noget.

Istedgade gjorde det. Ikke kun fordi folket elskede sin gade, sin by, sit land, men fordi man ville rejse sig mod vanviddet og myrderierne; fordi man som verdensveteranerne ville have fred mellem nationerne, og en verden skabt for mennesket.

Turen gennem kongens skønne København, som startede fra Rådhusets „Lurblæser“, og som endte foran Tivolis hovedindgang, blev en fin og stemningsmættet oplevelse. Og veteraner fra alle lande hørte forundret, hvordan danskerne få minutter efter at BBC 4. maj 1945 havde bekendtgjort, at de tyske tropper næste morgen skulle trække sig tilbage, spontant placerede brændende lys i alle vinduer og fejrede den første frihedsaften i stille glæde og dyb taknemmelighed. Men ikke helt lykkelige: Norge var jo ikke frit endnu, som guiden sagde.

Efter turen gennem byen samlede veteranerne sig i Tivoli for at høre en speciel festkoncert sammensat til deres ære. Og som norsk noterede man sig stolt, at blandt glansnumrene stod Sæveruds „Kjempeviseslåten“, tilegnet „Hjemmefrontens store

og små kæmpere“. Da midnatstimen slog, skød Tivolis fyrværkeri mod himmelen i en fantastisk farvepragt, og veteraner fra varme asiatiske lande, iført luftige klædninger, frøs så meget, at de ugenert bøjede sig ned og varmede hænderne over plænen flammende frihedsfakler.

Gestapofangerne

Interessant mødeaften

I den møderække, Landsforeningen Gestapofangeres Sjællandsafdeling gennemfører i vinter, agter man foruden de kammeratlige sammenkomster også bl. a. at behandle aktuelle problemer.

Vi gamle kz-fanger har stadig en opgave, der er en fortsættelse af vor kamp under besættelsestiden. Det er dels at kæmpe for demokratiet og dels at sprede oplysning om diktaturets uhyre, men for at deltage i dette fredelige arbejde, må man søge at skaffe sig det bedst mulige kendskab til de forskellige former, hvorunder demokratiet og diktaturet optræder i dag. Vi må lære at respektere og forstå andre for at kunne dømme.

Derfor beskæftiger vi os i Gestapofangerne ikke alene med forholdene fra besættelsestiden, men også med aktuelle spørgsmål.

Den 10. oktober gennemførtes et godt besøgt møde, hvor lektor Jørgen Hatting på en særdeles fængslende måde fortalte om opdragelsen og uddannelsen af ungdommen i det kommunistiske Østtyskland.

Den 28. november forsøger Gestapofangeres Sjællandsafdeling noget helt nyt, og vi indbyder andre interesserede fangekammerater til at deltage. Mødet begynder kl. 18,30 i hotel Richmond, hvor der vil blive serveret en god middag, og medens vi hygger os ved kaffen får vi et aktuelt foredrag. Det hele vil koste 15 kr. pro persona, men vi lover også en virkelig god aften.

Redaktør John Danstrup vil tale

om forholdet mellem Sovjet og Kina.

Tag din kone og dine voksne børn med til denne virkelig fine aften, som kun kan blive en succes, men vi skulle gerne have en fyldt sal. Af hensyn til middagen skal man afgive bindende tilmelding skriftligt eller pr. telefon inden den 23. november til Jørgen Barfod, Ved Fortunen 10 A, Lyngby, tel. 87 22 54.

Desuden afholdes den 14. november kammeratligt samvær med andespil i Admiral Gjeddes Gård kl. 20. Her skulle man også gerne møde talstærkt op.

Dagbogsblade

15/7.

Der flages.

Det meddeles i dag, at der i år for første gang vil blive flaget officielt i hele forbundsrepublikken til ære for dem, der den 20. juli 1944 rejste oprøret mod Hitler.

Dette er en god meddelelse.

Den tyske modstandsbevægelse mod nazismen har i høj grad fortjent denne hædersbevisning.

I de foregående år har kun nogle af de vesttyske delstater på den 20. juli ladet flage fra de offentlige bygninger. Nu vil det altså ske over hele linien — ligegyldigt, om landsregeringerne i de enkelte tilfælde har den ene eller den anden politiske kulør.

Når den 20. juli således får den rette plads i Tysklands offentlige liv, vil det styrke den demokratiske udvikling og fæstne samarbejdet mellem tysk demokrati og den fri verden.

Tyskerne vil ikke være ene om den 20. juli i ærbødighed at mindes de kvinder og mænd, der mistede livet i et — desværre mislykket — forsøg på at sætte friheden i tyranniets sted.

17/8

Putten — Ladelund.

Tredive unge mennesker fra Evangelisk Ungdom i Sydtønder amt har aflagt besøg i de to nederlandske byer Putten og De Bilt. Fra disse byer blev der i slutningen af den anden verdenskrig bragt et stort antal gidsler til Tyskland, og mange af dem førtes til koncentrationslejren i Ladelund. Her døde de fleste af fangerne: alene fra Putten hviler 107 døde på kirkegården i Ladelund.

Med besøget i Putten og De Bilt er der ifølge diakon Reinhard Brakhage blevet opnået en positiv begyndelse til yderligere international forståelse. De unge fra Syd-

<p>JAC. ZEUNERS EFTF. BOGTRYKKERI VESTERGADE 29 - AARHUS</p>
<p>A/S CHR. FABER AARHUS</p>
<p>P. CAMPENS MASKINFABRIK AARHUS</p>
<p>TERRAZZOKOMPAGNIET AARHUS</p>
<p>CLEMENSTRYKKERIET KYSTVEJ 37 - AARHUS</p>
<p>AARHUS »ARTOL« RENSERI CLEMENSSTRÆDE 7 - AARHUS</p>
<p>LUDVIG WOHLERT AARHUS</p>
<p>INDENDØRSARKITEKT HARBO SØLVSTEN ODENSEGADE 4 - AARHUS</p>
<p>AAGE ERIKSEN Murer- og entreprenørførr. KIRKEDAMMEN 3 - AARHUS C.</p>
<p>A/S F. BULOW & CO. EFTF. AARHUS</p>
<p>SNEDKERNES FAGFORENING LANGELANDSGADE 89 . AARHUS</p>
<p>BRDR. KOFOED STENHUGGERI MARMORVAREFABRIK AARHUS</p>
<p>O. G. HØYE MASKINFABRIK A/S FINLANDSGADE 8 - AARHUS</p>

<p>WEBER & SØRENSEN REKLAMEBUREAU AARHUS</p>
<p>C. CLAUSENS DAMPSKIBSREDERI A/S AARHUS</p>
<p>A/S KORNERUP, KOCK & BANG HAVNEGADE 16 - AARHUS</p>
<p>HAVNEARBEJDERNES FAGFORENING AARHUS</p>
<p>JULIUS KYSTERS EFTERFØLGERE A/S AARHUS</p>
<p>J. GOTFRED JENSEN A/S VÆRMLANDSGADE PIER 3 AARHUS C.</p>
<p>ANTHON THORUP & SØN AARHUS</p>
<p>AARHUS VÆRKTØJSMAGASIN A/S SØNDERGADE 70 - TELEFON (061) 25200</p>
<p>DET DANSKE TRÆLASTKOMPAGNI AKTIESELSKAB AARHUS</p>
<p>A. MOUGAARD A/S ENTREPRENØR - MURERMESTER AARHUS C. - TELF. 42023 - 46625</p>
<p>»BLOMSTERHALLEN« P. HELM-PETERSEN - AABOGADE 8 - AARHUS</p>
<p>AKTIESELSKABET AARHUS SAVVÆRK</p>
<p>GREGERS PETERSEN A/S AARHUS</p>

tønder tilbragte to uger i de nederlandske byer og blev optaget som gæster i de nederlandske familier. Ved beskedene optræden og arbejde i landbrug og håndværk forsøgte de unge at tilvejebringe en ægte menneskelig kontakt, og i mange tilfælde lykkedes det også. Men diakon Brakhage vil dog ikke benægte, at der under besøget også hørtes negative røster.

Unge fra Putten vil besøge Ladelund i november, medens man venter besøg fra De Bilt næste år.

31/8

4. Maj-kollegiet i Aabenraa starter uden gæld.

I byrådsmødet fredag forelå projektet til 4. Maj-kollegiet til ny behandling. Byggekomiteen har nu indhentet tilbud og kollegiet kommer herefter til at koste godt 2 mill. kr., håndværkerudgifter alene bliver på 1.358.231 kr.

Dels ved privat indsamling og dels ved tilskud af offentlige midler er tilvejebragt ialt 1.791.640 kr. Endnu mangler der et beløb på 257.715 kr. for at kunne gennemføre byggeriet, idet visse større tilskud er gjort betinget af, at kollegiet bliver opført uden optagelse af lån af nogen art.

Opfyldningen af grunden ved Dronning Margrethe Vej er ansat til 83.180 kr., og byggekomiteen anmodede nu kommunen om at påtage sig denne udgift.

Byrådet vedtog enstemmigt at imødekomme byggekomiteens anmodning, og herefter kan kollegiet starte arbejdet uden gæld, men foreløbig venter man på ministeriets byggetilladelse.

2/9

SS-krigsforbryder var fem år i Israel.

En nazistisk krigsforbryder har i fem år narret sine forfølgere ved sammen med sin blonde hustru og to børn at slå sig ned i et jødisk samfund i Israel.

Den tidligere SS-officer og gestapomand ankom til Israel i 1949 under et påtaget navn fra en afdød jødisk læge, dr. Alexander Fuert, der døde i en koncentrationslejr under krigen.

I 1954 rejste den tidligere SS-officer med familie videre til Argentina.

3/9

Kriminalpolitiets chef arresteret!

Siden i fredags har kriminalpolitiet i Sydslesvig været uden leder!

Chefen for distrikts-kriminalpolitikontoret i Flensborg, regeringskriminalråd Waldemar Krause, sidder selv i arresten* Han blev anholdt på sin bopæl i Kiel. Sigtelser imod ham er af alvorligste art: Krause skal have været leder af en såkaldt „Einsatzkommando“ i Rusland under krigen og som sådan være ansvarlig for folkestridsstridige henrettelser og massenedskydninger.

4/9

Ægte og „nominelle“ nazister.

De seneste „afsløringer“ har vakt et sådant røre, at indenrigsministeriet i Bonn har set sig nødsaget til at forsøge ud med en erklæring, hvori man forsøger at retfærdiggøre efterretningstjenestens personalepolitik. I indenrigsministeriets ynkelige undskyldning oplyses, at mindre end 2 pct. af de 800 ansatte i Forfatningsbeskyttelseskontoret har været knyttet til afdøde Himmlers organisationer, og at hver enkelt forholdsvis er blevet grundigt undersøgt før ansættelsen, skriver Information.

Indenrigsministeriet oplyser, at de omstridte tidligere SS-folk ikke har lagt skjul på deres tidligere virksomhed, men hvis de er så uskyldsrene, som man påstår, hvorfor har de så taget navneforandring? I forsvaret for ansættelsen af SS'erne hedder det videre, at de kun var „nominelle“ medlemmer af SS. Har der aldrig eksisteret ægte nazister, men kun nominelle? Man fristes til med Frankfurter Rundschau at spørge, om hele perioden fra 1933 til 1945 slet ikke har eksisteret.

Da det kom frem, at vicechefen for forbundskriminalpolitiets sikkerhedsgruppe i Bonn, Sävecke, der ledede aktionen mod Der Spiegels Bonn-redaktion, var en gammel SS'er, erklærede indenrigsministeriet også, at han kun var en „nominel“ SS'er, men hårdt trængt så man sig dog nødsaget til at indlede en disciplinær undersøgelse mod ham. Den vestlyse indenrigsminister bør snarest muligt foretage den nødvendige udrensning i sikkerhedstjenestens rækker, for ellers vil hele verden være overbevist om, at de „kvalifikationer“ han ønsker, for at „imødekomme de store krav“, er de samme „kvalifikationer“, vi lærte at kende i Shellhuset og Sachsenhausen.

7/9

SS'er anholdt.

Kriminalkommissær Wilhelm Braune fra Bochum er blevet anholdt, sigtet for krigsforbrydelser. Wilhelm Braune skal som SS-oberst i Volhynien i Sovjetunionen have deltaget i massenedskydninger af jøder.

10/9

25 er under anklage i Auschwitz-processen.

Antallet af anklagede i Auschwitz-processen, der skal begynde næste forår i Frankfurt, er steget til 25. Processen bliver den hidtil største siden krigen.

Forberedelserne til processen er langt fra afsluttet og forsinker fortsat af de nye oplysninger, der dukker op. Således har den sidste tids undersøgelsesarbejde ført til, at statsadvokaten i Frankfurt har kunnet rette tiltale mod to tidligere SS-officerer fra Auschwitzlejrens vagtmandskab.

De to nye anklagede er den 55-årige tidligere SS-Sturmbannführer Willi Burger. Han skal være ansvarlig for koncentra-

tionslejrens forsyning med gas, der blev brugt til gaskamrene. Burger har tilbragt syv år i polske fængsler for krigsforbrydelser. I dag bor han i Dachau. Den anden anklagede er den ligeledes 55-årige SS-Scharführer Josef Erber, der havde det makabre job at sortere fangerne ved ankomsten til Auschwitz og derved bestemme, hvem der skulle i gaskamrene.

Processen ventes at ville vare mindst et halvt år.

14/9

Troede kz-lejr var et rekreativshjem.

En tidligere Gestapo-oberst erklærede som vidne i en krigsforbrydersag mod to andre Gestapo-officerer i dag, at han havde fået det indtryk, at Kulmhof koncentrationslejren var et rekreativshjem for syge jøder.

Den tidligere oberst, Ottmar Röse, fortalte, at han havde fået at vide, at der ved Kulmbach var et gammelt slot, hvortil syge jøder blev sendt for at genvinde deres helbred, og at han var naiv nok til at tro på det. Tilhørerne i retten, der fortrinsvis var unge mennesker, lo ved oberstens forklaring.

Röse, der var Gestapo-kommandør i den polske by Lodz under den tyske besættelse, optrådte som anklagemyndighedens vidne i den nu 2 måneder gamle sag mod den tidligere SS-oberstløjtnant Otto Bradfisch, og den tidligere Gestapo-chef for jødiske anliggender i Lodz, Günther Fuchs.

De to mænd er anklaget for meddelagtighed i likvidationen af 233.000 beboere fra den jødiske ghetto i Lodz i 1942.

Röse forklarede, at han senere blev klar over, hvad der virkelig foregik i Kulmhof-lejren, og at han øjeblikkelig kørte derud for at danne sig et billede af aktiviteten.

— Det var frygteligt — de var netop ved at drive en flok skrigenede mennesker hen til gaskammeret. De ulykkelige skrig lod endda helt til 20 minutter senere.

Dette og andre eksempler på den umenneskelige brutalitet i lejren rapporterede Röse til sin overordnede, generalmajor Walter Keuck, der efter Rösens udsagn brød ud i tårer.

15/9

Gaskammer-folk risikerede selv at blive myrdet.

Den tidligere politichef i Lodz i Polen, Ottomar Röse, fortalte i går i den såkaldte jødemordsproces, at man ofte, når man åbnede for dørene til de rullende gaskamre, kunne finde endnu levende småbørn, der klyngede sig til liget af deres mor. SS-soldaterne tog da børnene til side og skød dem.

Når en chauffør på en sådan gasvogn fik skrupler over sin tjeneste, blev han undertiden selv kastet ind i vognens uhyggelige lastrum, sagde Röse.

Sagens hovedpersoner, de to SS-officerer Otto Bradfisch og Günter Fuchs, an-

AAGE HEIDEMANN

AUTOMOBILER
AARHUS

**KOMMUNALE
ARBEJDSMÆNDS FAGFORENING**
SPANIEN 65 - AARHUS

**SUKKERVARE- OG
CHOKOLADEARBEJDERNES
FAGFORENING**
AARHUS

PETERSEN OG WINTHER
v/ O. Petersen
MEJLGADE 55 - AARHUS

DANSK SVENSK STAAL A/S
BORGPORTEN
AARHUS

**ELEKTRIKERNES
FAGFORENING**
AARHUS

K. WILCHEN LAURSEN
Bülowsgade 56
AARHUS

J. JACOBSEN
ÆSKEFABRIK
MEJLGADE 55 - AARHUS

**AKTIESELSKABET
NORDISK KAFFE-KOMPAGNI**
MORTEN BRØRUPSGADE 12-14
AARHUS

M. P. PETERSEN
SLAGTERFORRETNING
HINNERUP - TLF. 20

FORSIKRINGSAKTIESELSKABET
GORM
FYNS STIFTS GRUNDEJER FORS.
AKTIESELSKAB
ODENSE

SINDING & KNUDSEN

MURER- & ENTREPRENØRFIRMA
SØJLEHUSET, GULDSMEDEGADE 3
AARHUS C.

A. JESPERSEN & SØN ^{A/S}
LYSTRUPVEJ 50 - RISSKOV

DE DANSKE REDNINGSKORPS
FALCKS REDNINGSKORPS AARHUS ^{A/S}

HERMANSEN
SØNDERGADE 56 - AARHUS

E. B. M.
ØSTERGADE 1 - AARHUS

ENGELBREDT
AARHUS

AKTIESELSKABET JYKO
AABYHØJ

BRØDRENE ESKILDSEN
AABYHØJ

DANSK HANDELSBLAD
FENRISVEJ 11
AABYHØJ

S. P. JENSEN & CO. ^{A/S}
KALUNDBORG

LAURITZ ANDERSEN
KUL & COKES IMPORTØRER
NØRREBRO 45-47 - ODENSE

klages for bistand til mord på henholdsvis 15.700 og 70.000 jøder.

24/9

Besættelsestidens dokumenter.

Rigsarkivet modtager til stadighed materiale til belysning af besættelsestiden. Mellem det senest modtagne er således landsmeldecentralens rapporter om luftværnsmæssige begivenheder i perioden 1940—45. Disse rapporter er afleveret af civilforsvarsstyrelsen.

Rigsarkivet har også fra fhv. viceadmiral A. H. Vedel modtaget forskellige papirer vedrørende besættelsestiden.

24/9

Dansk mælk var med til at holde liv i ham.

Det eneste overlevende af de børn, som fødtes i den nordtyske koncentrationslejr Ravensbrück, blev i går fritaget for militærtjeneste, skrives Flensborg Avis.

Den overlevende er den 18-årige franskmænd Gouy Poirot. Hans helbred lider endnu som følge af den mælkemangel, der var i kz-lejren, da han blev født. I stedet for mælk fik han hver dag bygsuppe og roe-saft. Det skete dog, at han af og til fik noget tørtmælk, danske medfanger gav drengen af deres rationer, som de fik tilsendt fra Danmark.

Poirot blev født i dølgsmål d. 11. marts 1945. Hans mor havde haft held til at skjule sin graviditet over for vagtposterne i Ravensbrück, hvor alle kvinder på den tid enten myrdedes eller anvendtes til „eksperimenter“. Og det lykkedes hendes medfanger efter fødslen at skjule det lille drengsbarn, indtil moderen under Dansk Røde Kors' opsyn blev evakueret til Sverige seks uger efter. Under evakueringen skjulte hun barnet i en søk.

Guy Poirot siger: „Jeg hader ikke — min mor lærte mig ikke at hade“.

Dansk dame husker kz-fødslen.

En af de danske kvinder, som med deres tørtmælksrationer fra Dansk Røde Kors var med til at holde liv i den lille Guy og hans mor, er sproglærerinde, fru Sunneva Sandø, København, der er Ridder af Æreslegionen for sin medvirken i den parisiske undergrundsbevægelse, for hvilken hun arresteredes og overførtes til Ravensbrück.

— Jeg husker tydeligt fru Poirot, også barnet i søkken, som vi talte meget om, fortæller fru Sandø til „Politiken“. En kvindelig fransk læge var blandt fangerne. Jeg tror, hun bistod ved fødslen på en briks i barakken, og vi 12—13 danske kvinder i lejren kunne hjælpe med vore rationer af tørtmælk fra Røde Kors-pakkerne. Danske-pakkerne holdt jo livet oppe i mange.

— Jeg husker også, fortæller fru Sandø, alle de vanskeligheder, fru Poirot måtte igennem, efter at hun med sit barn var kommet tilbage til Frankrig. Der var administrative vanskeligheder, og de ytrede sig på den måde, at myndighederne ikke ville anerkende lille Guy som eksisterende. Der forelå jo ingen fødselsattest, så fru

Poirot kunne ikke få levnedsmiddelkort og kort til tøj til sin dreng.

GAVE TIL MARSTAL

4. Maj-Kollegiet i Marstal har går fra sygeplejerske, frk. Alberta Kroman, Borthigsgade 15, København, modtaget en gave på 10.000 kr. til indretning af et værelse på kollegiet.

Giveren ønsker, at det skal være et minde for hendes moder, fru Petra Kroman som repræsentant for de mange sømandskoner og sømandsenker, som på egen hånd og med beskedne midler har måttet opdrage en børneflok.

DØDSFALD

Pastor Aage Damtoft, Ålborg, er død, 64 år. Pastor Damtoft var i sin tid præst ved Metodistkirken i Ålborg, men havde de sidste år været Ålborg kommunes tilsynsværge for børneværnet. Under krigen var han en ivrig modstandsmand og udgav illegale blade. Han undgik imidlertid ikke arrestation og måtte opholde sig en tid i tysk fængsel, hvor han blev stærkt tortureret.

Damtoft var en tid formand for Fangeforeningen i Ålborg. Han var fra Kammeraternes Hjælpefonds start i 1945 medlem af bestyrelsen. Han tog sig meget af hjælpearbejdet, og hans indstillinger til bestyrelsen var altid grundig gennemarbejdet.

20/10

Også plan om kollegium i Tønder

Kollegierådene ved Danmarks syv 4. maj-kollegier har holdt årsmøde i Marstal, hvor Frihedsfondens formand, grosserer P. M. Daell, København, der også er formand for kollegierådet, bl. a. omtalte, at man håbede snart at kunne indlede byggeriet af et 4. maj-kollegium til 2 millioner kroner i Åbenrå.

Man havde også forhandlinger med borgmesteren i Tønder om opførelse af et kollegium der, men det er på det forberedende stadium. Man ser for Tønders vedkommende også hen til, at sydslesvigere under uddannelse i Tønder skal kunne benytte kollegiet.

På kollegiet i Odense har man planer om 21 nye værelser, men såvel for dette projekt som for en udvidelse i Esbjerg gælder, at man savner byggetilladelse. Kollegiet i Marstal har fået syv nye værelser, der er ved at være klar til indflytning.

Spørgsmålet om kollegiernes fremtid, når Frihedsfondens afslutter sit virke i 1970, blev drøftet.

Der fremsattes et forslag om, at kollegierådet skal fortsætte efter 1970 og overtage kollegiefondens resterende formue. Denne skal suppleres ved en afgift pr. beboer til et fond, som kollegierådet skal bestyre og derigennem hjælpe eventuelle nødstedte 4. maj-kollegier.

En beslutning bliver imidlertid først taget på næste årsmøde, der holdes i Århus.

20/10

Ny henvendelse om tilbagegivelse af pension til tysksindede tjenestemænd

Det tyske mindretals hovedorganisation har rettet henvendelse til formændene for Folketingets partigrupper og de sonderjyske folketingsmænd om pensionsspørgsmål.

Sagen drejer sig om tilbagegivelse af pensionsrettigheder til tjenestemænd tilhørende det tyske mindretal i Sønderjylland, som blev frakendt pensionsret ved retsopgøret efter befrielsen. Det tyske mindretal mener at have fået en slags løfte om, at pensionsagerne skulle blive ordnet, når spørgsmålet om erstatning til de danske koncentrationslejr-fanger var i orden. Det skete i 1960 med en godtgørelse på 26 millioner kroner.

Der har tidligere i Finansudvalget været behandlet et forslag om at give 26 medlemmer af det tyske mindretal pensionsrettigheder igen. Men det vakte i nogen grad anstød, at der fra anden side samtidig forelå andragende om pension til enken efter chefen for Frikorps Danmark, von Schalburg, og sagen gik i hårdknude.

I den ny henvendelse fra det tyske mindretals organisation udtrykkes der skuffelse over, at partierne endnu ikke har fundet en løsning på grundlag af de forhandlinger og aftaler, der er truffet med folketingsmand Hans Schmidt. Det fremhæves videre, at den danske presse i Sønderjylland er gået ind for, som det hedder, en fornuftig løsning af pensions-sagen. Man beder de politiske partier om, at en afgørelse ikke udskydes på grund af det forestående folketingsvalg. Man frygter, at problemet i så fald vil blive et fremtrædende element i grænselandets valgkamp.

— — —

Vi har tidligere udførligt omtalt sagen og anmoder påny om, at de to sager: erstatning til tyske landssvigere og erstatning til danske kz-fanger ikke kobles sammen. De har jo ikke noget med hinanden at gøre.

DANSHIP A/S
ST. KONGENSGADE 68
KØBENHAVN K.
MINERVA 901

ALLIANCE
ELEKTRISK INSTALLATIONS
AKTIESELSKAB
ØSTERBROGADE 54 - KBH. Ø.

Carl B. Christiansen & Co.
Landlystvej 38
Tlf. 75 11 83 - 75 02 89

Vandfast slibepapir -
Slibebånd og sliberondel-
ler til alle formål.

A. P. HJORTSØ
GOTHERSGADE 158
KØBENHAVN K.
C. *11392

PERSSENS
CLICHÉANSTALT I/S
BREDGADE 25 - KBHVN. K.

HANDELSFIRMAET
DITZ SCHWEITZER A/S
BREDGADE 37 - KBH. K.

KORREKTUR FRA
KNUD JENSENS BOGTRYKKERI
ST. KONGENSGADE 61
KØBENHAVN K.

KINDT LARSEN
ST. KONGENSGADE 72
KØBENHAVN K.

KNUD LOUS
ST. KONGENSGADE 110 - KBH. K.

ved **B. Mørch**
VESTERBROGADE 65 - KØBENHAVN V.
Værktøjsmaskiner

INGENIØRFIRMAET
E. P. KROMANN
UPSALAGADE 26 - KØBENHAVN Ø.

IVER C. WEILBACH & CO. A/S
AMALIEGADE 30 - KØBENHAVN K.

DANSK BIOGRAF REKLAME A/S
GOTHERSGADE 175 - KØBENHAVN K.

AMERICAN EXPRESS COMPANY A/S
H. C. ANDERSENS BOULEVARD 12
KØBENHAVN V.

A/S LYSBERG HANSEN & THERP
BREDGADE 3 Konglig hofleverandør KØBENHAVN K.

DANSK ELEKTRISK KOMPAGNI
EYVIND FINSEN A/S
JAGTVEJ 11 - KØBENHAVN N.

HØY-PETERSEN og ARNE JENSEN AKTS.
STRUENSEGAD 7-9 - KØBENHAVN N.

STALVINDUE-CENTRALEN
NY ØSTERGADE 34 - KØBENHAVN K.

FREDERIK HERTZ
ST. KONGENSGADE 45
KØBENHAVN K. - TLF. MINERVA 7145

SKAGENS & KØBENHAVNS FISKETRANSPORT

TAGE PEETZ & CO.
CHRISTIANS BRYGGE 22 - KØBENHAVN K.

FILM om de FEM ÅR

Lærer Karl Rønne i Slotsbjergby ved Slagelse er levende interesseret i frihedskampen. Han leder en ungdomsskole i sin fritid og har sidste vinter bl. a. gennemgået frihedskampen i Danmark.

Han er blevet vred over, at man i en del ungdomsklubber kører filmen „De fem år“ uden kommentarer og indledende eller efterfølgende orientering.

Overfor bladet „Aften- og Ungdomsskolen“ protesterer han mod denne trafik. Bladets redaktør svarer, at det nok er bedre, at filmen bruges, fremfor at den ligger og samler støv i arkiverne.

Filmene kan måske også få eftervirkninger i form af samtaler om emnet. Bladets filmmedarbejder, skoleleder Hans Cornelius Pedersen, Hallelev ved Slagelse, tager debatten op og redegør for, hvordan man i ungdomsarbejdet kan anvende filmene om besættelsen med udbytte.

Som fortæller for en pædagogisk anvendelse af filmen som kunstart og som undervisningsmiddel kan man kun glæde sig over K.R.s hjertesuk og redaktørens svar i anledning af, at en film som „De fem år“ køres som underholdningsfilm i en del klubber og skoler.

En stor chance forspildes ved at bruge filmen som underholdning

Det forekommer os, der kender filmen, at være en ganske absurd tanke, at man overhovedet kan falde på at anvende en film med et så alvorligt emne på linie med Anders And og Gøg og Gokke. Gør man det, må man ikke alene have et helt mærkværdigt forhold til besættelsestiden, men også være ganske uden forståelse for de undervisningsmæssige muligheder, filmen som medium byder på; man har, kort sagt, slået et godt stof i stykker og forspildt en meget stor chance til aktivt at udnytte filmen, og hvad den står for.

Dokumentarisk filmstof om de fem år i flere versioner

Da nu opmærksomheden er blevet henledt på en film fra og om besættelsestiden, vil det være naturligt nærmere at omtale den film, der har givet anledning til debatten, samt at benytte lejligheden til at henvise interesserede til andet tilgængeligt filmstof om den 2. verdenskrig. Denne gang lægges for med danske film.

De fem år (u.å., 64 min.), som Statens Filmcentral udlejer, er i virkeligheden en bearbejdnings af den tidligere version af filmen. Denne

versionering, som først og fremmest har betydet en mere tidssvarende speakercommentar, samt indsætning af flere landkort, er foretaget for at imødekomme vor tids ungdoms naturligt forudsætningsløse niveau. De fem år, der i ordets sande betydning

er en dokumentarfilm — et dokument fra og om en svunden epoke — er gennem denne bearbejdnings nedskåret til godt en times spilletid.

Den oprindelige udgave af filmen kan lejes hos Dansk Film Co., St. Strandstræde 14, København K.

En film, der — dog uden at der er foretaget nøjere sammenligning — forekommer at være klippet sammen af stort set de samme optagelser, men som sandelig ikke blot nøjes med at viderebringe de filmiske dokumenter, er **Det gælder din frihed** (1946, ca. 120 min.; udlejes hos EBC-film, Nyropsgade 22, Kbhvn. V.).

I 20-året for den 29. august var det afgjort ikke nogen dårlig idé at tage denne film frem — for Det gælder din frihed, som bl. a. for en stor del er monteret af illegale optagelser fra modstandsbevægelsens filmgrupper, har en ganske bestemt mening

Tyske flygtningebørn i Danmark. 200.000 blev i krigens sidste måneder evakueret hertil. De sendtes hjem, så snart det var muligt, men flygtningeproblemet er desværre stadig aktuelt ude i den store verden.

Fra filmen: Det gælder din frihed! Opgørets time er kommet. Filmen refererer ikke blot ved dokumentariske optagelser besættelsestidens faser, men den har også en afgjort mening om det officielle Danmarks rolle før og efter besættelsestiden.

om det officielle Danmarks (manglende) holdning før og under besættelsen. Det er den fremragende filmforfatter og -instruktør Theodor Christensen, der står som den hovedansvarlige for filmens klare stillingtagen.

Da denne film — i modsætning til den bearbejdede De fem år — må siges at henvende sig til dem med forudsætningerne, dem, der kan huske, og som selv har en mening om begivenhederne, vil den være velegnet i aftenhøjskolen som udgangspunkt for adskillige diskussioner, f. eks. om samarbejdspolitikken og om forholdet mellem modstandsbevægelsen og regeringen.

Film om enkelte forhold under og efter besættelsen

Til forståelse af enkelte sider af tiden under og efter besættelsen har SFC nogle film, som udmærket kan tages i anvendelse i ungdomsskole og aftenhøjskole.

På vagt for kongen (1947, 12 min.) er en skildring af det danske politis vagttjeneste på Amalienborg i Livgardens fravær i perioden 29. aug. 1943—10. juni 1945. Også her har modstandsbevægelsens filmgruppe leveret optagelserne, som Sv. Aage Lorentz har instrueret.

Foruden den 29. august, hvor filmen jo tager sin begyndelse, kan filmens indhold danne udgangspunkt for eller indgå som led i behandling af emner som Kongens stilling under

besættelsen eller Politiet i de 5 år.

Under gennemgangen af det sidste emne kan man også benytte filmen **Dansk politi i Sverige** (1945, 10 min.), som viser træningen og uddannelsen af den del af politiet, der nåede at slippe over Øresund. Her falder det naturligt tillige at foreslå følgende emner: Den illegale trafik over Øresund, Danske i Sverige og Den danske brigade.

Den sidste voldsomme dønning af krigen — nærmere betegnet det russiske bombardement af Bornholm — berøres i filmen **Rønne og Neksø genopbygning** (1954, 24 min.). Set i forhold til de rådende storpolitiske tilstande vil det sikkert være en begivenhed, som de unge af i dag nok er tilbøjelige til at misforstå, og bl. a. derfor har både filmen og dens emne ret til en nærmere behandling.

Mon der er ret mange, der var klar over, at der ved krigens ophør opholdt sig omkring 7000 russere som tyske krigsfanger i Danmark?

Hagen Hasselbalch lavede en film, **Kammerat — tovaritsj** (1945, 8 min.) om deres daglige tilværelse i danske opsamlingslejre, indtil de atter kunne vende hjem til Sovjet.

Livet i de tyske flygtningelejre skildres i filmen **Tyske flygtninge i Danmark** (1949, 11 min.); en udførligere film over samme emne og med samme instruktør spiller 42 min.

Man kan naturligvis tage emnet som det historiske tildragelse, det var, som magthavernes spil med civilbefolkningen og endelig afkastningen af ansvarets byrde — men ligeså oplagt er det at drøfte de (evigt) aktuelle flygtningeproblemer ud fra filmen.

I forbindelse med omtale af disse film er det nærliggende at pege på cand. mag. J. H. Barfods studievejledning til Aftenhøjskolen, **Vor kamp for friheden** — (Landsforeningen „Dansk Aften- og Ungdomsskoleforenings“ publikationer, nr. 15).

HANS CORNELIUS PEDERSEN.

Fra filmen: På vagt for kongen, optaget 1947. Man kan f. eks. bruge den, når man arbejder med emnet: Chr. X's holdning under besættelsen. Skildringen af den ranke konge vil tiltale de unge idag, og det dramafyldte fortællestof i beretningerne om kampene om Amalienborg og Sorgenfri vil fænge.